

**STEPS TO IMPROVE STUDENTS' INDEPENDENT THINKING SKILLS DURING THE
EDUCATIONAL PROCESS**

Omonov Davronjon Sheraliyevich

Tashkent State Technical University named after Islam Karimov, Kokan Branch

ABSTRACT

This article talks about the mechanism of improving students' historical analysis and independent thinking skills in the educational process, the development of independent thinking as a result of the formation of the student's analytical thinking skills.

Keywords: originality, conscious attitude, humanitarian ideas, "Hayy ibn Yaqzan", educational spirit

**TA'LIM JARAYONIDA TALABALARNING MUSTAQIL FIKRLASH KO'NIKMALARINI
TAKOMILLASHTIRISH BOSQICHLARI**

Omonov Davronjon Sheraliyevich

Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti, Qo'qon filiali

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada ta'lim jarayonida talabalarga tarixiy tahlili va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini takomillashtirish mexanizmi, talabaning tahliliy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishi natijasida mustaqil tafakkurning rivojlanishi haqida so'z yuritiladi

KALIT SO'ZLAR: o'ziga xoslik, ongli munosabat, insonparvarlik g'oyalari, "Xayy ibn Yaqzon", tarbiyaviy ruh

KIRISH

Fikrlash yoki fikr yuritish talaba aqliy faoliyatining, aql zakovatining, muomala maromining, ongli xulq-atvorining yuksak shakli bo'lib hisoblanadi. Mustaqil fikrlash tevarak-atrofni, ijtimoiy muhitni hamda voqelikni bilish quroli, shuningdek, talabaning keng ko'lamli aqliy faoliyatini oqilona, omilkorlik bilan amalga oshirishning asosiy sharti sanaladi. Har qanday yangilik, taraqqiyot inson aql zakovatining mahsuli hisoblanadi, huddi shu bois fan texnika rivoji ko'p jihatdan mutaxassisning mustaqil fikrlashiga bog'liq. Talaba kamoloti jismoniy, axloqiy va aqliy bosqichlardan iborat bo'lib, bu borada uning mustaqil fikrlashi muhim o'rin egallaydi.

Mustaqil fikr yuritishning ro'yobga chiqishida talaba fikr, mulohaza, g'oya, faraz, maqsad kabilar vujudga keladi va ular shaxs ongida tushunchalar, hukmlar, xulosalar sifatida ifodalanadi. Mustaqil fikr yuritish til va nutq bilan chambarchas bog'liq ravishda namoyon bo'ladi hamda ular uzluksiz tarzda bir-birini taqozo etadi. Xuddi shu bois talaba o'zining mustaqil fikrlashi, nutqi, ongli xulq-atvori tufayli borliqdagi mavjudotlardan tubdan ajralib turadi. Talaba mustaqil fikr yuritish faoliyatida o'zi aks ettirgan, sezgan, idrok qilgan, tasavvur etgan, eslab qolgan narsa va hodisalarning to'g'riligi, haqiqiyliigi

yoki ularning voqelikka mos tushishi va tushunmasligini aniqlaydi. Insonni inson tomonidan idrok qilish, ya'ni notanish shaxsning ruhiy holatini aniqlash, uni taxmin qilish, eng zarur alomatlari va belgilari to'g'risida materiallar to'plash ham ijodiy fikrlashning mahsulidir. Mazkur murakkab bosqichdan iborat bilish jarayoni insondan irodaviy zo'r berishni, aqliy jiddiylilikni, ongli munosabatni, barqaror vaziyatni, qulay shart-sharoitlarni talab qiladi, bularning bevosita ta'siri orqali ma'lum bir qarorga kelinadi. Talabaning fikrlash faoliyati ijtimoiy xususiyatga ega.

ASOSIY QISM

Fikrlashning ijtimoiy tarixiy taraqqiyoti davrida dastavval ovqatlanish uchun ozuqa izlash, keyinchalik esa mehnat qurolini yasash va ulardan o'z o'rnida foydalanish kezida shaxslararo fikr almashish, tajriba bilan o'rtoqlashish ehtiyoji vujudga kelgan. Insonning o'zaro muloqotga kirishishi, muomala qilishi, munosabat o'rnatishi natijasida fikr bildirish, so'zlashuv uquvi yuzaga kela boshlagan. Nutqning sharofati bilan fikrlash maxsullarining izchilligi, mantiqiyiligi, tizimliliigi paydo bo'lgan, kelajak avlod uchun ma'naviy meros tariqasida qoldirish imkoniyati tug'ilgan. Insoniyat tomonidan to'plangan tizimlashtirilgan tajribalar, bilimlar, ko'nikma va malakalar qoldirilmaganida, odamzodning fikr yuritishi fan, texnika, madaniyat sohalarida bunday ulkan yutuqlarga erisha olmasdi. Talabaning tahliliy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishi natijasida mustaqil tafakkurning rivojlanishi kuzatiladi. Shu sababli mustaqil bilim olishni tashkil qilishda talabalarning ijodiyiligini rivojlantirishda tafakkur sifatlaridan tezlik, egiluvchanlik, o'ziga xoslik, sezuvchanlik va boshqalardan foydalanish mumkin. Talabada mustaqil fikr yuritish muammoli vaziyat vujudga kelishidan boshlanadi, lekin mazkur vaziyat tug'ilishi, yechimi bu bilan tugallanmaydi. Talabada bilishga nisbatan moyillik, ixtiyorsiz xatti-harakat muammoli vaziyatgacha yorqin bo'lmaydi, u noaniq holda yuzaga keladi, so'ngra bu ma'noda yechimga muhtoj muammoli vaziyat yaraladi va nihoyat uning yechimi topilsa, lekin bilishning muammodan keying bosqichi fikrning o'z yo'nalishida ixtiyorsiz davom etaveradi. Talabaning mustaqil fikr yuritishi quyidagi bosqichlardan tashkil topgan bo'lishi mumkin:

1. Muammoning talaba idrok maydonida paydo bo'lishi.
 2. Talaba tomonidan masala, muammo, topshiriq mohiyatini anglash.
 3. Ularga o'xshash ma'lumotlar yoki obrazlarning vujudga kelishi.
 4. Tasavvur va xotira materiallarining kamayishi, taxminlar (farazlar)ning uzluksiz tug'ilishi
 5. Taxminlarni bosqichma-bosqich tekshirish yoki ularning haqqoniyligini tasdiqlash.
 6. Yangi taxminning yuzaga kelishi va takomillashuvi.
 7. Farazlarni ikkilamchi tekshirish (ikkinchi marta tasdiqlash).
 8. Masala, topshiriq, muammo yechimini topish (hal qilish).
 9. Ixtiyorsiz aqliy xatti-harakatlarning davom etishi (fikrlarning nisbiy davomiyligi) va hokazo.
- Mustaqil fikr yuritish o'zining samaradorligi, dolzarbligi, universalligi bilan kasbiy tayyorgarlik mahorat sari talabalarni yetaklaydi, jamiyat va tabiat hodisalarini anglash uchun puxta negiz hozirlaydi.

XULOSA

Tafakkur, aql tufayli inson narsa va hodisalarni bir-biri bilan solishtirib, qiyoslab ko'radi, o'z bilimlarining chinligini aniqlaydi, ya'ni bilimlarni obyektiv voqeyelikka mosligini solishtirib ko'radi. Beruniyning ta'kidlashicha, bilim va ta'limda taqqoslash metodi borliqning u yoki bu hodisasini tushuntirish uchun inson bilimlarini amaliy foydaliligi va ishonchligini izlashdan iborat. Bunda taqqoslanadigan predmetlar orasida o'xshashlik bo'lishi kerak. Agar ular orasida ma'lum muvofiqlik bo'lmasa, taqqoslanadigan predmetlarning har bir qarshiligi o'zining obyektiv asosini yo'qotadi. Abu Ali ibn Sino (980-1037) o'zining psixologik qarashlarini "Tayr" (qush), "Xayy ibn Yaqzon" (Uyg'oq o'g'li Tirik) kabi qissalarida ifodalab, borliqning mohiyatini chuqurroq tushunish uchun odamlarni ilmiy-mantiqiy bilishga da'vat etadi. Chunki bu ilm kishi didini o'stiradi, mustaqil fikr doirasini kengaytiradi. Ibn Sino bu haqda shunday deydi: "Farosat ilmi foydasi naqd ilmlardandir. Bu ilmni bilib olsang, u senga kishilarni pinhoni fe'l-atvorini bildiradi. Farosat ilmidan bahramand bo'lsang, juda o'tkir bo'lib ketasan". Mantiqiy fikrlashni o'stirish haqida yozar ekan, alloma "Mantiq ilmini egallasa, kishi Bahri muhitda cho'kmaydi" deydi. Ibn Sinoning ta'lim-tarbiyaviy qarashlari yuksak insoniylik tamoyillariga, ulug' insonparvarlik g'oyalariga tayanar edi. Bugungi kunda talaba yoshlarni ajdodlarimizning tarbiyaviy ruhida kamol topdirsak, mustaqil fikrlash mexanizmini to'g'ri shakllantirishni yo'lga qo'ysakgina talabala yoshlarda mustaqil hayot uchun erkin harakat va faol jarayon yuzaga chiqadi.

ADABIYOTLAR

1. Karimova V.M. va boshk. Mustaqil fikrlash. - T.: Sharq.-2000.- 112 b.
2. Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya va ijtimoiy amaliyot.-T.: Universitet, 2002.- 96 b.
3. Karimova V.M., Sunnatova R. «Mustaqil fikrlash» o'quv qo'llanmasi bo'yicha mashg'ulotlarni tashkil etish uslubiyoti.-T.: Sharq, 2000.- 16 b
4. G'oziev E.G. Umumiy psixologiya. Toshkent. 2007.1-2 kitob.
5. G'oziev E.G. Muomala psixologiyasi. T-2001. 6. G'oziev E.G. Toshimov R. Menejment psixologiyasi. T-200.